

İRAN-SUUDİ ARABİSTAN ANLAŞMASI: YEMEN İÇİN ÇIKARIMLAR

DR. İSMAİL SARI

Uzman ORSAM

“

Yemen konusunda uzun süren savaşın ardından jeopolitik hedeflerine ulaşamayan Suudi Arabistan'ın geleceğini şekillendirecek en önemli mesele enerji ve güvenlidir. Bu nedenle Suudi Arabistan, Hadramut ve Vadi Hadramut gibi doğu bölgesinde kuzeyden güney sahiline kadar büyük bir hâkimiyet peşindedir.

”

10

Mart'ta (2023) Tahran ile Riyad arasında Pekin'de varılan anlaşmanın, İran-Suudi rekabetinin bölgede en yıkıcı etkiye sahip olduğu ve Riyad'ın 1.458 km uzunluğunda bir sınırı ve Kızıldeniz kıyı şeridini paylaştığı Yemen için çok boyutlu sonuçları olacaktır. Zira İran, Husilere verdiği uzun vadeli güvenlik ve istihbarat desteği ve de askerî, ekonomik destek sayesinde Yemen'de stratejik kazanımlar elde etmiştir. Bu nedenle, Tahran ile

Riyad arasında varılan anlaşmanın İran'ın bu kazanımlarından vazgeçmesi anlamına gelmediği açıktır. Tahran ve Riyad Yemen'deki çatışmanın askerî aşamadan çıkarak genişletilmiş bir ateşkesin ilan edilmesini ve ardından da Yemen'deki taraflar arasında barış görüşmelerini desteklemektedir. Bu formül, Suudi Arabistan'a çatışmadan çıkış yolu sunarken, İran'ın Yemen'deki konumunu korumasını da sağlayacaktır. Suudi Arabistan'ın sınırlı sonuçlar elde ettiği ve savaş yorgunluğu yaşadığı bir sürecin ardından, İran son on yılda artan bölgesel etkisinden yararlanarak, Riyad ile prensipte farklılıklarını yönetme ve nüfuzlarını bir dereceye kadar paylaşma konusunda anlaşmıştır.

SUUDİ ARABİSTAN AÇISINDAN YEMEN'İN ÖNEMİ

Yemen konusunda uzun süren savaşın ardından jeopolitik hedeflerine ulaşamayan Suudi Arabistan'ın geleceğini şekillendirecek en önemli mesele enerji ve güvenlidir. Bu nedenle Suudi Arabistan, Hadramut ve Vadi Hadramut gibi doğu bölgesinde kuzeyden

güney sahiline kadar büyük bir hâkimiyet peşindedir. Suudi Arabistan'da bulunan petrol yatakları Yemen'in Hadramut bölgesine yakın bir konumdadır. Yemen'in bu petrolü çıkararak ülkenin normalleşmesi sonrası Suudi Arabistan'daki petrol kaynaklarının azalacağı tahmin edilmektedir. İstikrarlı ve güçlü bir siyasi yapıya sahip Yemen'in bu kaynakları kullanması, sınırın öte yakasındaki petrol verimliliğinin azalmasına neden ola-

çağından, Suudi Arabistan ekonomisini dolaylı olarak tehdit edecektir. Bu nedenle Suudi Arabistan, Yemen devletini ya kontrol altına almaya ya da Yemen'in doğu bölgelerini doğrudan etki alanı altına almaya çalışmaktadır. Enerji açısından, Suudi Arabistan'ın Yemen ile ikinci önemli meselesi, Suudi Arabistan'dan başlayarak Yemen üzerinden (kuzey-güney koridoru) Hint Okyanusu'na açılan bir petrol boru hattı inşa etme olasılığıdır.

Bu durumda Suudi Arabistan enerji kaynaklarının Basra ve Aden Körfezlerine bağımlılığı azalacak ve enerji güvenliği artacaktır. Bu nedenle, askerî faaliyetlerinin yanı sıra Suudi Arabistan'ın kültür, kalkınma ve imar çalışmaları da bu bölgede yoğunlaşmaktadır.

Suudi Arabistan'ın Vizyon 2030 planı, petrole bağımlı ekonomiyi turizm ve yabancı yatırımı çekerek çeşitlendirmeyi, ülkeyi küresel iş

ve kültür merkezi hâline getirmeyi amaçlamaktadır. Bölgesel gerilimlerin yatıştırılması bu vizyonun merkezinde yer alırken, aynı zamanda Suudi Arabistan'ı ABD'ye daha az bağımlı hâle getirme arzusunun da kaynaklanmaktadır. Bunu başarmak için Riyad, petrol çıkarma, nakliye ve satışlarının kesintiye uğramamasını ve ülkenin uzun vadeli doğrudan yabancı yatırım için güvenli bir yer olarak görülmesini sağlamayı en üst düzey güvenlik meselesi olarak algılamaktadır. Dolayısıyla her ikisi de İran destekli Husiler tarafından kolayca baltalanabilir. 14 Eylül 2019'da Suudi Arabistan'ın Abkayk ve Hureys petrol sahalarına yönelik sofistike hava saldırıları bunu kanıtlamıştır. Ayrıca, ekonomik zorluklar, Suudi Arabistan'ın Yemen politikasını zora sokmaktadır. Bu koşullarda, Yemen'e para harcamak ve orduyu kaybedilen bir savaşa göndermek boşa çaba olarak değerlendirilmektedir.

YENİ DENKLEMDE İRAN, SUUDİ ARABİSTAN VE HUSİLER

Husilerin bugüne kadar Yemen'de elde ettiği askerî kazanımlar, siyasi nüfuzlarının ve askerî güçlerinin yakın zamanda zayıflamayacağını göstermektedir. Muhtemelen ülkenin Zeydi bölgelerinin yanı sıra şu anda kontrolleri altında olan şafi bölgelerinin çoğunda uzun vadeli kontrolü ellerinde tutacaklardır. Bu da yaklaşık 20 milyon Yemenlinin Husi yönetimi altında yaşamaya devam edeceği anlamına gelmektedir. Husiler, Yemen'deki iktidarlarını güçlendirdiği sürece İran'ın Suudi Arabistan'ı zayıflatma planına katılmaya devam edecek-

lerdir. Husi hareketinin genişlemesi ve dünyanın en önemli enerji nakil yollarından biri ve Süveyş Kanalı'ndaki hayati bir nakliye arteri olan Bab'ül Mendep Boğazı'nda hâkimiyeti ve el-Hudeyde Limanı üzerinde daha fazla kontrol, İran'ın müttefiklerinin bölgesel kontrolünü güçlendirebilir. Husiler, Süveyş Kanalı ve Basra Körfezi'ndeki deniz trafiğini kontrol altına alabilir. Dolayısıyla Tahran'ın Bab'ül Mendep Boğazı üzerindeki kontrolü, İran'ın bölgedeki ilişkilerini kendi çıkarları doğrultusunda yeniden çizmesi anlamına gelecektir. Suudi Arabistan, stratejik Bab'ül Mendep Boğazı üzerindeki kontrolü güvence altına alarak İran'ın bölgedeki etkisini azaltmak istemektedir. Dolayısıyla Yemen'de barış konusunda ciddi jeopolitik zorluklar söz konusudur.

“
Yemen'in başkentinde önemli bir diplomatik hareketlilik yaşanmaktadır. Suudi ve Husi yetkililer iç savaşın başladığı 2014 yılından bu yana ilk kez kamuoyu önünde bir araya gelmiştir. 9 Nisan'da Suudi Arabistan'ın Yemen Büyükelçisi Muhammed el-Cabir, Ummanlı bir heyetin de katıldığı barış görüşmeleri öncesinde Sana'a'da Husilerin siyasi lideri Mehdi el-Meşat ile el sıkışırken görüntülenmiştir.”

10 Mart 2023'te İran ile Suudi Arabistan arasında imzalanan anlaşma ile yeniden ateşkes görüşmeleri hız kazanmış, umutlar art-

mıştır. Husiler ile Yemen hükümet güçleri arasında Nisan 2022'de altı aylığına yürürlüğe giren ancak ekim ayında yenilenmeyen ateşkesin uzatılması beklenmektedir. Suudi Arabistan'ın, Husilerin Yemen'in batısındaki dağlarda yer alan ve ülkenin üçüncü büyük kenti olan Taiz'e uyguladığı kuşatmayı kaldırması karşılığında, Husilerin kontrolü altında bulunan başkent Sana'daki limanlara (Kızıldeniz'deki ana liman Hudeyde dâhil) ve havaalanına uyguladığı ablukayı kaldırması beklenmektedir. Bu süreçte Yemen'in başkentinde önemli bir diplomatik hareketlilik yaşanmaktadır. Suudi ve Husi yetkililer iç savaşın başladığı 2014 yılından bu yana ilk kez kamuoyu önünde bir araya gelmiştir. 9 Nisan'da Suudi Arabistan'ın Yemen Büyükelçisi Muhammed el-Cabir, Ummanlı bir heyetin

Sekiz yıldır iç savaşın sürdüğü Yemen'de kim nereye hakim?

Yemen'de İran destekli Husiler ile Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyonun destek verdiği hükümet güçleri arasında 8 yıldır süregelen çatışmalar, uluslararası alanda atılan diplomatik adımlara rağmen hâlâ dinmedi

de katıldığı barış görüşmeleri öncesinde Sana'da Husilerin siyasi lideri Mehdi el-Meşat ile el sıkışırken görüntülenmiştir. Suudi Büyükelçi Muhammed el-Cabir başkanlığındaki heyetin başkent Sana'daki temaslarını izleyen mesajlar, anlaşma beklentisini güçlendirmiştir. Yerel basına konuşan Husi yetkililer "İyimserliği ve umdu teşvik eden bir atmosfer olduğunu" ifade etmiştir. Ayrıca Yemen'de hükümete destek veren Arap koalisyonu, Suudi Arabistan'ın, insani girişim kapsamında İran destekli Husilerden 104 kişiyi serbest bıraktığını duyurdu. Son bırakılan esirlerle Ramazan Bayramı öncesi serbest bırakılan esir

sayısı 973'e çıkmıştı. Tüm bu adımlar Yemen'de bir ateşkes anlaşmasına varılacağı umutlarını arttırmaktadır.

“
10 Mart'ta varılan Suudi-İran anlaşmasının ardından ve Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyonun 26 Mart'ta Yemen'e askerî müdahalesinin yıl dönümü öncesinde Husiler gerilimi tırmandırma sinyali verdi.

Ancak burada dikkat çekilmesi gereken en önemli nokta; Husiler

(ve İran) Suudi Arabistan ile gerilimi düşürmeyi isterken, Yemen'in geri kalanıyla ilgili böyle planlarının olmamasıdır. Husilerin son operasyonları bu değerlendirmeyi doğrular niteliktedir. 10 Mart'ta varılan Suudi-İran anlaşmasının ardından ve Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyonun 26 Mart'ta Yemen'e askerî müdahalesinin yıl dönümü öncesinde Husiler gerilimi tırmandırma sinyali verdi. Buna göre, 24 Mart Cuma günü Husilerin Marib'in Harib ilçesinde hükümet kontrolündeki bölgelere saldırı başlatması; Kızıldeniz'in güneyindeki Hudeyde'de deniz mayınlarının kullanıldığı gösterişli bir askerî geçit töreni; Suudi sınırındaki el-Cevf vilayetinde füzeler, helikopterler ve İHA'lar dahil ağır silahların kullanıldığı bir askerî tatbikat; Birleşmiş Milletler (BM) özel temsilcisinin çalışmalarını askıya alma tehdidi ve el-Mocha'dan Taiz şehrine giderken savunma bakanı, genelkurmay başkanı ve Taiz valisini taşıyan konvoyu drone saldırısı. Konvoyda bulunan Yemen Savunma Bakanı Muhsin ed-Dairi ile Genelkurmay Başkanı Sağır bin Aziz ve Taiz Valisi Nebil Şemsan'ın yara almadan kurtulduğu belirtildi. Husiler bu eylemlerle hem içeriye hem de dışarıya bir dizi mesaj göndermektedir. Husiler için çatışmanın bölgesel Suudi-İran katmanını çözme girişimi, ileride çatışmanın giderek yerelleşeceği anlamına gelebilir.

Sonuç olarak Yemen krizinde olumlu bir atmosfer hâkim olsa da ülkede çözümün önünde ciddi zorluklar, jeopolitik engeller söz konusudur. ■